

INHALLET FÖR ETT SISTA ORD

I STÄLLET FÖR ETT SISTA ORD

I STÄLLET FÖR ETT SISTA ORD

Jag skall inte citera strafflagen och försöka bevisa min oskuld. Jag är inte åtalad för något brott och det är ni väl medvetna om. Vi står inför rätta på grund av den roll vi spelar i handlingar, som ni ogillar. Det finns personer där ni stått på säkrare formell juridisk grund vid arresteringar än ni gör i mitt fall. Ni tycker emellertid att det är lämpligt, att låta dem vara fria, ty de sänker den ukrainska förnyelsens stämma, minskar dess hastighet, oftast utan att de själva förstår det. Ni kommer aldrig att röra dessa människor. Även om de av misstag skulle hamna hos er, skulle ni frige dem omedelbart. Ni har kommit fram till att Valentyn Moroz ökar takten i en utvecklingsprocess i Ukraina, som ni inte anser vara önskvärd. Därför är det bättre att skilja honom från hans omgivning med galler. Detta skulle vara fullständigt logiskt, om det inte hade varit för ett men...

Med början 1965 har ni placerat flera dussin män bakom galler. Vad har ni uppnått med detta? Jag skall inte tala om utvecklingen. Ingen har ännu lyckats stoppa den. Men har ni lyckats stoppa ens denna utvecklings konkreta manifestationer? Har ni lyckats stoppa, låt oss säga, floden av underjordisk litteratur, utom räckvidd för censuren, som redan bär namnet "samvydav"? Nej! Det har visat sig inte stå i er makt. "Samvydav" växer, berikar sig själv med nya former och arter, frambringar nya författare och läsare, men vad som är viktigast — den har slagit rot i sådan utsträckning och så djupt att inte någon ökning av antalet informatörer, inga japanska bandspelare hjälper. Era försök har inte lett någon vart och det som ni har företagit er skulle kunna kallas "martyshkyn trud" ett arbete, som inte gör någon varm eller kall, arbete utan resultat. Det kan man inte säga om ert arbete — det har redan sig om något helt annat än vad ni väntat er. Det är uppenbart att ni inte har skrämt

människor utan väckt deras interesse. Ni ville utsläcka branden men i stället har ni gjutit olja på den. Inget har bidragit så till den offentliga debatten i Ukraina som ert förtryck. Inget har dragit folks uppmärksamhet till den ukrainska pånyttfödelsens utveckling i så stor utsträckning som era rättegångar. Uppriktigt sagt har det varit just dessa rättegångar, som har visat allmänheten att den offentliga debatten har återupplivats i Ukraina. Ni har velat gömma människor i de mordovinska skogarna, men i stället har ni fört ut dem på en jättelik arena — och de har kunnat beskådas av hela världen. Den ukrainska renässansens aktivister har blivit aktivister just genom den atmosfär av uppvaknande era förföljelser har skapat. Tillräckligt lång tid har nu gått för att ni borde förstå följande: att förtryck framför allt skadar er själva. Ändå fortsätter ni att hålla rättegångar... Varför? För att genomföra en plan? För att lugna ert officiella samvete? För att få utlopp för ert raseri? Troligtvis har ni gjort det av oskicklighet. Ni tillförde den ukrainska renässansen i dess efterstalinistiska form något utan vilket den varit ofullgånget och halvfärdig: ni tillförde den ett element av offer. Tro manifesterar sig där det finns martyrer. Ni gav oss dem.

Varje gång något levande dök upp vid den ukrainska horisonten kastade ni sten på det. Vid varje tillfälle framstod det som uppenbart att det inte var en sten utan en bumerang. Den återvände alltid och träffade... er själva. Vad hände? Varför ger ert förtryck inte det vanliga resultatet? Varför har det beprövnade vapnet blivit en bumerang? Tiderna har förändrats — det är hela saken. Stalin hade tillräckligt med vatten för att släcka elden. Ni befinner er i en helt annan situation. Ni råkar leva i en epok då reserverna redan har utnyttjats. Om det råder brist på vatten är det bättre att inte få elden att flamma upp med det. Då brinner det nämligen ännu bättre — det är något som till och med ett barn känner till. Ni har tagit en kvist i handen för att sprida och släcka brasan — men i stället har ni fått den att åter flamma upp. Ni saknar styrka att göra mer. Det betyder att den sociala

organism ni lever i har inträtt i en ny utvecklingsfas där förtryck nu skapar motsatt effekt. Varje ny åtgärd blir en ny bumerang.

Genom att fångsla mig den 1 juni 1970 har ni återigen kastat en bumerang. Vad som sedan händer — det har ni redan sett. För fem år sedan befann jag mig på den anklagades bänk — och ett skott avfyrades därifrån. Sedan placerades jag bakom taggtråd i Mordovinien — och en bomb kastades därifrån. Återigen, utan att ni har förstått och lärt er något, startar ni det hela om igen från början. Nu kommer emellertid bumerangeffekten att vara så mycket starkare. 1965 var Moroz en okänd historielärare. Nu är han välkänd...

Så Moroz äter nu kålsoppa i fängelset och som judarna säger: Vad vinner ni med det? Den ende Moroz som skulle vara till någon nytta för er skulle vara en undergiven Moroz, som skulle skriva ett uttalande i vilket han förklarar att han ångrar sig. Det skulle vara ett svårt slag för den ukrainska nationalismen. Det kommer ni emellertid aldrig att få uppleva. Om ni genom att sätta mig i fängelse räknar med att skapa ett tomrum i den ukrainska renässansen, är det absurt. Ni måste äntligen förstå: det kommer aldrig mer att bli ett tomrum. Ukrainas potentiella andliga styrka är tillräcklig för att fylla varje tomrum och skapa nya gestalter, både i stället för de som sitter i fängelse och i stället för de som har lämnat det offentliga livet. 1960-talet har resulterat i ett omfattande kulturellt uppvaknande i Ukraina. 1970-talet kommer inte heller att bli en parentes i Ukrainas historia. Den gyllene tidsålder då allt liv kunde begränsas av officiella ramar är förgånget. Det finns redan en kultur utanför kulturministeriet och en filosofi utanför tidskriften Voprosy filosofii. Företeelser på det kulturella området som tillkommit utan officiell sanktion kommer ständigt att förekomma och de kommer att öka för varje år.

Mitt fall kommer att behandlas av domstolen inom stängda dörrar. Ändå kommer det att bli en bumerang även om ingen

hör mig och även om jag förblir tyst i en cell i Vladimir-fängelset, isolerad från världen. Tystnaden är ibland högre och ljudligare än ropandet. Även om ni har krossat mig kommer ni inte att kunna tysta mig. Det är lätt att förstöra men har ni någonsin tänkt på följande sanning: den förintade har ibland större betydelse än den levande. Den förintade blir en fana. Den förintade är det material av vilket diamanthårda fästningar byggs i rena själar.

Jag är väl medveten om vad ni kommer att svara på: Moroz tror för mycket om sig själv. Här är det dock inte fråga om Moroz, men om varje ärlig människa i min situation. När människor är beredda att långsamt dö i Vladimirlängelset av någon underlig kemisk blandning för ambitioner.

Den nationella renässansen är den djupaste av alla andliga processer. Detta fenomen är mångsidigt. Det kan ta sig tusentals uttryck. Ingen är i stånd att föruste dem alla och väva ett så stort och finmaskigt nät att han kan omfatta dem alla. Era dammbyggnader är starka och pålitliga men de står på torra land. Vårfloden har helt enkelt gått runt dem och förbi dem och sökt sig nya fåror. Era vägbommar är fällda. De stoppar emellertid inte någon för det finns redan vägar som går vid sidan om. Den nationella pånyttfödelsen har nästan obegränsade resurser därför att nationella känslor finns hos praktiskt taget varje mänsklig varelse, även hos de, som kan verka vara andligen döda. Detta har till exempel visat sig under debatter i författarföreningen, när människor, som ingen hade trott skulle våga något sådant, röstade mot att I.Dzyuba skulle uteslutas.

Ni upprepar envist att människor i fängelse helt enkelt är förbrytare. Ni blundar och låtsas att något problem inte existerar. Nåväl, ni kan hålla fast vid den okloka inställningen ytterligare tio år. Vad händer sedan? För vad som händer i Ukraina och hela Sovjetunionen är bara en början. Den ukrainska pånyttfödelsen har ännu inte blivit en massrörelse.

Men tro inte att det alltid kommer att förbli så. Vi lever i en tidsålder med stor läskunnighet och det finns 800.000 studenter i Ukraina och alla har radioapparater. I en sådan tidsålder blir allt som har social betydelse allmängiltigt. Är det möjligt att ni inte förstår att ni snart kommer att stå inför sociala massrörelser? Nya utvecklingstendenser, som bara befinner sig ett begynnelsesked, medan era åtgärder för att förtrycka dem har upphört att verka. Vad kommer sedan att hända?

Det finns bara en utväg: att upphöra med den föråldrade förtryckarpolitiken och finna nya samlevnadsformer med tendenser, som har kommit för att stanna. Sådan är verkligheten. Den har vuxit fram utan att ni har sanktionerat den och har medfört nya förhållanden som kräver en ny politik. Det finns skäl till eftertanke hos de som har att sköta statens affärer. Men ni roar er fortfarande med att kasta en bumerang.

En rättegång kommer att hållas. Nåväl, vi kommer att kämpa. Det är nu, när en av oss har avsvurit sig och en annan ånyo kvalificerat sig som översättare, som det är nödvändigt att någon visar fasthet och tvättar bort det deprimerande intrycket som brukar bli en följd av att några personer lämnar det offentliga livet. Den uppgiften har fallit på mig... Det är en svår uppgift. Det är inte lätt för någon att sitta i fängelse. Att inte hysa respekt för sig själv är emellertid ännu svårare. Därför måste vi kämpa!

En rättegång kommer att hållas och det hela kommer att börja om från början: nya protester och appeller, nytt material för press och radio över hela världen. Intresset för vad Moroz har skrivit kommer att tioudubblas. Kort sagt, ny olja kommer att gjutas i den eld, som ni vill släcka.

Detta är subversiv verksamhet — men försök inte förklara mig skyldig på grund av detta — det var inte jag som satte Moroz i fängelse; det var inte jag som kastade bumerangen.